Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

2 päivänä maaliskuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Henkilötietojen käsittely sähköisen viestinnän alalla – Direktiivi 2002/58/EY – Sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajat – Viestinnän luottamuksellisuus – Rajoitukset – 15 artiklan 1 kohta – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artikla sekä 52 artiklan 1 kohta – Lainsäädäntö, jonka mukaan sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien on säilytettävä liikenne- ja paikkatietoja yleisesti ja erotuksetta – Kansallisten viranomaisen oikeus saada säilytettyjä tietoja tutkintoja varten – Rikollisuuden torjunta yleisesti – Syyttäjäviranomaisen antama lupa – Tietojen käyttäminen todisteena rikosprosessissa – Hyväksyttävyys

Asiassa C-746/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Riigikohus (ylin tuomioistuin, Viro) on esittänyt 12.11.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 29.11.2018, saadakseen ennakkoratkaisun rikosasiassa, jossa vastaajana on

H. K.,

Prokuratuurin

osallistuessa asian käsittelyyn

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti K. Lenaerts, varapresidentti R. Silva de Lapuerta, jaostojen puheenjohtajat J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, A. Prechal ja L. Bay Larsen sekä tuomarit T. von Danwitz (esittelevä tuomari), M. Safjan, K. Jürimäe, C. Lycourgos ja P. G. Xuereb,

julkisasiamies: G. Pitruzzella,

kirjaaja: hallintovirkamies C. Strömholm,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.10.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– H. K., edustajanaan S. Reinsaar, vandeadvokaat,

– Prokuratuur, asiamiehinään T. Pern ja M. Voogma,

* Oikeudenkäyntikieli: viro.

– Viron hallitus, asiamiehenään N. Grünberg,

– Tanskan hallitus, asiamiehinään J. Nymann-Lindegren ja M. S. Wolff,

– Irlanti, asiamiehinään M. Browne, G. Hodge, J. Quaney ja A. Joyce, avustajanaan D. Fennelly, barrister,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään aluksi D. Dubois, D. Colas, E. de Moustier ja A.-L. Desjonquères, sittemmin D. Dubois, E. de Moustier ja A.-L. Desjonquères,

– Latvian hallitus, asiamiehinään aluksi V. Kalniņa ja I. Kucina, sittemmin V. Soņeca ja V. Kalniņa,

– Unkarin hallitus, asiamiehinään M. Z. Fehér ja A. Pokoraczki,

– Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

– Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Inez Fernandes, P. Barros da Costa, L. Medeiros ja I. Oliveira,

– Suomen hallitus, asiamiehenään J. Heliskoski,

– Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään S. Brandon ja Z. Lavery, avustajinaan G. Facenna, QC, ja C. Knight, barrister,

– Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi H. Kranenborg, M. Wasmeier, P. Costa de Oliveira ja K. Toomus, sittemmin H. Kranenborg, M. Wasmeier ja E. Randvere,

kuultuaan julkisasiamiehen 21.1.2020 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla 12.7.2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/58/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi) (EYVL 2002, L 201, s. 37), sellaisena kuin se on muutettuna 25.11.2009 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2009/136/EY (EUVL 2009, L 337, s. 11) (jäljempänä direktiivi 2002/58) 15 artiklan 1 kohdan, kun sitä luetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, tulkintaa.

2 Tämä ennakkoratkaisupyyntö on esitetty rikosprosessissa, joka on pantu vireille H.K:ta vastaan ja joka koskee varkauksia, toiselle henkilölle kuuluvan pankkikortin käyttämistä ja oikeudenkäyttöön osallistuviin henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 2002/58 johdanto-osan 2 ja 11 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

(2) Tässä direktiivissä pyritään kunnioittamaan perusoikeuksia ja siinä noudatetaan erityisesti [perusoikeuskirjassa] tunnustettuja periaatteita. Tässä direktiivissä pyritään erityisesti varmistamaan mainitun perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa vahvistettujen oikeuksien täysimääräinen kunnioittaminen.

– –

(11) Tämä direktiivi, samoin kuin [yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24.10.1995 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston] direktiivi 95/46/EY [(EYVL 1995, L 281, s. 31)] ei koske perusoikeuksien ja -vapauksien turvaamista sellaisessa toiminnassa, joka ei kuulu [unionin] oikeuden soveltamisalaan. Tästä syystä se ei vaikuta tasapainoon, joka tällä hetkellä vallitsee yksittäisten henkilöiden yksityisyyden suojan ja niiden tämän direktiivin 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden välillä, joita jäsenvaltiot voivat toteuttaa yleisen turvallisuuden, maanpuolustuksen tai valtion turvallisuuden (valtion taloudellinen hyvinvointi mukaan lukien, kun toimet liittyvät valtion turvallisuuteen) suojelemiseksi sekä rikosoikeuden täytäntöönpanemiseksi. Näin ollen tämä direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden mahdollisuuteen harjoittaa sähköisen viestinnän laillista telekuuntelua tai toteuttaa muita toimenpiteitä, jos ne ovat välttämättömiä edellä mainittuja tarkoituksia varten ja jos noudatetaan [Roomassa 4.11.1950 allekirjoitettua] ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyä eurooppalaista yleissopimusta sellaisena kuin sitä on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksissä tulkittu. Näiden toimenpiteiden on oltava asianmukaisia, niiden on ehdottomasti oltava oikeassa suhteessa niiden tarkoitukseen nähden sekä välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen mukaisia asianmukaisia suojamääräyksiä olisi sovellettava niihin.”

4 Direktiivin 2002/58 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Määritelmät”, säädetään seuraavaa:

”Jollei toisin ole säädetty, tässä direktiivissä sovelletaan direktiivin [95/46] ja sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen yhteisestä sääntelyjärjestelmästä (puitedirektiivi) 7 päivänä maaliskuuta 2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/21/EY [(EYVL 2002, L 108, s. 33)] sisältämiä määritelmiä.

Lisäksi tässä direktiivissä tarkoitetaan

a) ’käyttäjällä’ luonnollisia henkilöitä, jotka käyttävät yleisesti saatavilla olevaa sähköistä viestintäpalvelua yksityis- tai liikeasioihin olematta välttämättä tämän palvelun tilaajia;

b) ’liikennetiedoilla’ tietoja, joita käsitellään sähköisessä viestintäverkossa välitettävää viestintää tai sen laskutusta varten;

c) ’paikkatiedoilla’ sähköisessä viestintäverkossa tai sähköisen viestintäpalvelun avulla käsiteltäviä tietoja, jotka ilmaisevat yleisesti saatavilla olevan sähköisen viestintäpalvelun käyttäjän päätelaitteen maantieteellisen sijainnin;

d) ’viestinnällä’ tietoa, jota vaihdetaan tai jota siirretään tiettyjen osapuolten kesken yleisesti saatavilla olevan sähköisen viestintäpalvelun avulla. Määritelmään ei sisälly tieto, joka välitetään yleisradiotoiminnan yhteydessä yleisölle sähköisessä viestintäverkossa, paitsi siltä osin kuin tieto voidaan yhdistää tietoa vastaanottavaan tunnistettavissa olevaan tilaajaan tai käyttäjään;

– –”

5 Direktiivin 2002/58 5 artiklassa, jonka otsikko on ”Viestinnän luottamuksellisuus”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on kansallisella lainsäädännöllä varmistettava yleisen viestintäverkon ja yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen välityksellä tapahtuvan viestinnän ja siihen liittyvien liikennetietojen luottamuksellisuus. Niiden on erityisesti kiellettävä se, että muut henkilöt kuin käyttäjät ilman kyseisten käyttäjien nimenomaista suostumusta kuuntelevat, salakuuntelevat, tallentavat tai muulla tavalla sieppaavat tai valvovat viestintää ja siihen liittyviä liikennetietoja, jollei se ole laillisesti sallittua 15 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Mitä tässä kohdassa säädetään, ei estä teknistä tallentamista, joka on tarpeen viestinnän välittämiselle, tämän rajoittamatta luottamuksellisuuden periaatteen soveltamista.

– –

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tietojen tallentaminen tai tilaajan tai käyttäjän päätelaitteelle tallennettujen tietojen käyttäminen sallitaan ainoastaan sillä edellytyksellä, että kyseinen tilaaja tai käyttäjä on antanut suostumuksensa saatuaan selkeät ja kattavat tiedot muun muassa käsittelyn tarkoituksesta direktiivin [95/46] mukaisesti. Tämä ei estä teknistä tallentamista tai käyttöä, jonka ainoana tarkoituksena on toteuttaa viestinnän välittäminen sähköisissä viestintäverkoissa tai joka on ehdottoman välttämätöntä tietoyhteiskuntapalvelun tarjoajalle sellaisen palvelun tarjoamiseksi, jota tilaaja tai käyttäjä on erityisesti pyytänyt.”

6 Direktiivin 2002/58 6 artiklassa, jonka otsikko on ”Liikennetiedot”, säädetään seuraavaa:

”1. Tilaajia ja käyttäjiä koskevat liikennetiedot, jotka yleisen viestintäverkon tai yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen tarjoaja käsittelee ja tallentaa, on poistettava tai tehtävä nimettömiksi, kun niitä ei enää tarvita viestinnän välittämiseen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän artiklan 2, 3 ja 5 kohdan sekä 15 artiklan 1 kohdan soveltamista.

2. Tilaajalaskutusta ja yhteenliittämismaksuja varten tarvittavia liikennetietoja voidaan käsitellä. Tällainen käsittely on sallittua ainoastaan sen ajanjakson loppuun asti, jona lasku voidaan laillisesti riitauttaa tai maksu periä.

3. Yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen tarjoaja voi sähköisten viestintäpalvelujen markkinoimiseksi tai lisäarvopalvelujen tarjoamiseksi käsitellä 1 kohdassa tarkoitettuja tietoja siinä määrin ja niin kauan kuin tällainen palvelu tai markkinointi sitä edellyttää, jos tilaaja tai käyttäjä, jota tiedot koskevat, on antanut siihen ennakolta

suostumuksensa. Käyttäjille tai tilaajille on annettava mahdollisuus perua liikennetietojen käsittelyä koskeva suostumuksensa milloin tahansa.

– –

5. Liikennetietojen käsittely 1, 2, 3 ja 4 kohdan mukaisesti on rajoitettava yleisten viestintäverkkojen ja yleisesti saatavilla olevien palvelujen tarjoajien vastuulla toimiviin henkilöihin, jotka käsittelevät laskutusta tai liikenteenhallintaa, asiakastiedusteluja, petosten paljastamista, sähköisten viestintäpalvelujen markkinoimista tai lisäarvopalvelujen tarjoamista, ja sitä voidaan suorittaa ainoastaan kyseisten toimien vaatimassa laajuudessa.

– –”

7 Direktiivin 2002/58 9 artiklan, jonka otsikko on ”Muut paikkatiedot kuin liikennetiedot”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos yleisten viestintäverkkojen tai yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen käyttäjien tai tilaajien muita paikkatietoja kuin liikennetietoja voidaan käsitellä, näitä tietoja saa käsitellä vain silloin, kun ne on tehty nimettömiksi tai jos käyttäjät tai tilaajat ovat antaneet siihen suostumuksensa, ja tietoja saa käsitellä ainoastaan siinä määrin ja niin kauan kuin lisäarvopalvelujen tarjoaminen edellyttää. Ennen kuin käyttäjät tai tilaajat antavat suostumuksensa, palvelun tarjoajan on ilmoitettava heille, minkä tyyppisiä muita paikkatietoja kuin liikennetietoja käsitellään, mikä on käsittelyn tarkoitus ja kuinka kauan se kestää sekä siirretäänkö tiedot kolmannelle osapuolelle lisäarvopalvelun tarjoamista varten. – –”

8 Mainitun direktiivin 15 artiklan, jonka otsikko on ”Direktiivin [95/46] tiettyjen säännösten soveltaminen”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat toteuttaa lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joilla rajoitetaan tämän direktiivin 5 artiklassa, 6 artiklassa, 8 artiklan 1, 2, 3 ja 4 kohdassa sekä 9 artiklassa säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien soveltamisalaa, jos tällaiset rajoitukset ovat välttämättömiä, asianmukaisia ja oikeasuhteisia demokraattisen yhteiskunnan toimenpiteitä kansallisen turvallisuuden (valtion turvallisuus) sekä puolustuksen, yleisen turvallisuuden tai rikosten tai sähköisen viestintäjärjestelmän luvattoman käytön ehkäisemisen, tutkinnan, selvittämisen ja syyteharkinnan varmistamiseksi direktiivin [95/46] 13 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Tätä varten jäsenvaltiot voivat muun muassa hyväksyä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joissa säädetään tietojen säilyttämisestä sellaiseksi rajoitetuksi ajaksi, joka on perusteltua tässä kohdassa säädetyistä syistä. Kaikkien tässä kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden on oltava [unionin] oikeuden yleisten periaatteiden mukaisia, mukaan lukien Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut periaatteet.”

Viron oikeus

Sähköisestä viestinnästä annettu laki

9 Sähköisestä viestinnästä annetun lain (elektroonilise side seadus, RT I 2004, 87, 593; RT I, 22.5.2018, 3), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä sähköisestä viestinnästä annettu laki), $111^{1\,\S}$:ssä, jonka otsikko on ”Tietojen säilyttämisvelvollisuus”, säädetään seuraavaa:

”– –

(2) Puhelin- ja matkapuhelinpalvelun sekä puhelinverkko- ja matkapuhelinverkkopalvelun tarjoajalla on velvollisuus säilyttää seuraavat tiedot:

1) soittajan numero sekä asiakkaan nimi ja osoite;

2) vastaanottajan numero sekä asiakkaan nimi ja osoite;

3) lisäpalvelun, mukaan lukien puhelun kääntämisen tai välittämisen tapauksessa, valittu numero sekä asiakkaan nimi ja osoite;

4) puhelun alkamisen ja päättymisen päivämäärä ja kellonaika;

5) käytetty puhelin- tai matkapuhelinpalvelu;

6) soittajan ja vastaanottajan kansainvälinen matkaviestintilaajan tunnus (International Mobile Subscriber Identity, IMSI);

7) soittajan ja vastaanottajan kansainvälinen matkaviestimen laitetunnus (International Mobile Equipment Identity, IMEI);

8) solun tunnistenumero puhelun aloittamishetkellä;

9) tiedot, jotka määrittävät tukiaseman maantieteellisen sijainnin viittaamalla solun tunnistenumeroon tietojen säilyttämisaikana;

10) ennalta maksetun anonyymin matkapuhelinpalvelun tapauksessa palvelun ensimmäisen aktivoinnin päivämäärä ja kellonaika sekä sijaintitunniste, josta palvelu aktivoitiin.

– –

(4) Tämän pykälän 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot säilytetään yhden vuoden ajan viestinnän päivämäärästä lukien, jos ne on luotu tai niitä on käsitelty viestintäpalvelun tarjoamisen aikana – –

– –

(11) Tämän pykälän 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot luovutetaan:

1) kriminaalmenetluse seadustikin [(rikosprosessilaki)] mukaisesti tutkintaviranomaiselle, valvontakeinoista päättävälle viranomaiselle, syyttäjäviranomaiselle ja tuomioistuimelle;

– –”

Rikosprosessilaki

10 Rikosprosessilain (kriminaalmenetluse seadustik, RT I 2003, 27, 166; RT I, 31.5.2018, 22) 17 §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Menettelyn asianosaisia ovat: syyttäjäviranomainen, [...].

_ _”

11 Kyseisen lain 30 §:n sanamuoto on seuraava:

”(1) Syyttäjäviranomainen johtaa esitutkintamenettelyä sen lainmukaisuuden ja tehokkuuden varmistaen sekä ajaa virallista syytettä oikeudenkäynnissä.

(2) Syyttäjäviranomaisen valtuuksia rikosprosessissa käyttää tämän nimissä syyttäjä riippumattomasti, ja hän on ainoastaan lakiin sidottu.”

12 Kyseisen lain 90^{1} §:ssä säädetään seuraavaa:

”_ _

(2) Tutkintaviranomainen voi saatuaan esitutkintamenettelyn aikana syyttäjäviranomaisen luvan tai tuomioistuinmenettelyn aikana tuomioistuimen luvan pyytää sähköisen viestinnän yritystä luovuttamaan sille sähköisestä viestinnästä annetun lain 111^{1} §:n 2 ja 3 momentissa luetellut tiedot, joita ei mainita tämän pykälän 1 momentissa. Tietopyyntilupaan merkitään täsmällisesti ajanjakso, jolta tietoja voidaan vaatia.

(3) Tässä pykälässä tarkoitetun tietopyynnön voi tehdä vain silloin, kun se on ehdottoman tarpeellista rikosprosessin tavoitteen saavuttamiseksi.”

13 Saman lain 211 §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Esitutkintamenettelyn tarkoituksena on kerätä todisteita ja luoda muut oikeudenkäynnin edellytykset.

(2) Esitutkintamenettelyn aikana tutkintaviranomainen ja syyttäjä selvittävät epäillyn tai syytetyn puolesta ja häntä vastaan vaikuttavat seikat.”

Syyttäjäviranomaisesta annettu laki

14 Syyttäjäviranomaisesta annetun lain (prokuratuuriseadus, RT I 1998, 41, 625; RT I, 6.7.2018, 20), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa, 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

(1) Syyttäjäviranomainen on oikeusministeriön alaisuuteen kuuluva hallintoviranomainen, joka osallistuu rikosten ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi tarvittavien valvontakeinojen suunnitteluun, johtaa esitutkintamenettelyä ja varmistaa sen lainmukaisuuden ja tehokkuuden, ajaa virallista syytettä oikeudenkäynnissä ja hoitaa muut syyttäjäviranomaiselle lain nojalla kuuluvat tehtävät.

(1^{1}) Syyttäjäviranomainen hoitaa laissa määrätyt tehtävänsä riippumattomasti ja toimii tämän lain, muiden lakien sekä niiden nojalla annettujen säädösten perusteella.

_ _”

15 Kyseisen lain 2 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Syyttäjä on tehtäviään hoitaessaan riippumaton ja toimii ainoastaan lain ja oman vakaumuksensa nojalla.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

16 Viru Maakohus (Virun alioikeus, Viro) tuomitsi H. K:n 6.4.2017 antamallaan tuomiolla kahden vuoden vapaudenmenetyksen käsittävään rangaistukseen 17.1.2015–1.2.2016 tehdyistä useista omaisuuden (arvoltaan 3–40 euroa) ja käteisen rahan (rahamäärältään 5,20–2 100 euroa) varkaudesta; toiselle kuuluvan pankkikortin käyttämisestä, josta tälle aiheutui 3 941,82 euron vahinko, sekä häntä koskevaan oikeudenkäyntiin osallistuviin henkilöihin kohdistuvasta väkivallasta.

17 H. K:n näitä tekoja koskevan syyllisyyden toteamiseksi Viru Maakohus käytti perusteena muun muassa useita pöytäkirjoja, jotka oli laadittu sähköisestä viestinnästä annetun lain 111[1] §:n 2 momentissa tarkoitettujen sähköiseen viestintään liittyvien sellaisten tietojen perusteella, jotka tutkintaviranomainen oli saanut sähköisten televiestintäpalveluiden tarjoajalta esitutkintamenettelyn aikana sen jälkeen, kun kyseinen viranomainen oli saanut rikosprosessilain 90 §:n nojalla Viru Ringkonnaprokuratuurilta (Virun piirikunnan syyttäjävirasto, Viro) useita tätä koskevia lupia. Kyseiset luvat, jotka myönnettiin 28.1., 2.2. ja 2.11.2015 sekä 25.2.2016, koskivat useisiin H. K:n puhelinnumeroihin ja hänen eri kansainvälisiin matkaviestinen laitetunnuksiin liittyviä tietoja ajanjaksoilla 1.1.–2.2.2012, 21.9.2015 ja 1.3.2015–19.2.2016.

18 H. K. valitti Viru Maakohusin ratkaisusta Tartu Ringkonnakohusiin (Tarton ylioikeus, Viro), joka hylkäsi kyseisen valituksen 17.11.2017 tekemällään ratkaisulla.

19 H. K. teki kassaatiovalituksen viimeksi mainitusta ratkaisusta Riigikohusiin (ylin tuomioistuin, Viro) ja riitautti muun muassa sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajilta saatujen tietojen perusteella tehtyjen pöytäkirjojen hyväksyttävyyden todisteina. H. K:n mukaan 21.12.2016 annetusta tuomiosta Tele2 Sverige ja Watson ym. (C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970, jäljempänä tuomio Tele2) käy ilmi, että sähköisestä viestinnästä annetun lain 111[1] §:n säännökset, joissa asetetaan palveluntarjoajille velvoite säilyttää viestintään liittyviä tietoja, sekä näiden tietojen käyttäminen H. K:n tuomitsemiseksi ovat vastoin direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa.

20 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan herää kysymys, voidaanko sähköisestä viestinnästä annetun lain 111[1] §:n 2 momentissa tarkoitettujen tietojen perusteella laadittuja pöytäkirjoja pitää hyväksyttävinä todisteina. Kyseinen tuomioistuin huomauttaa, että kyseessä olevien pöytäkirjojen hyväksyttävyys todisteina riippuu siitä, onko kyseisten pöytäkirjojen pohjana olevien tietojen kerääminen ollut direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohdan, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, mukaista.

21 Mainittu tuomioistuin katsoo, että kyseiseen kysymykseen annettava vastaus tarkoittaa sen määrittämistä, onko kyseisen 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan valossa, tulkittava siten, että kansallisten viranomaisten oikeudella saada tietoja, joiden avulla voidaan yksilöidä epäillyn puhelin- tai matkapuhelinviestinnän lähde ja vastaanottaja, määrittää kyseisen viestinnän päivämäärä, kellonaika, kesto ja luonne, yksilöidä käytetty laite sekä paikantaa käytetty matkaviestinlaite, puututaan niin vakavasti kyseessä oleviin perusoikeuksiin, että tämä oikeus saada tietoja olisi rajattava vakavan rikollisuuden torjuntaan riippumatta sen ajanjakson pituudesta, jolta kansalliset viranomaiset ovat pyytäneet säilytettyjen tietojen saamista.

22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo kuitenkin, että kyseisen ajanjakson pituus on olennainen tekijä arvioitaessa liikenne- ja paikkatietojen saannin muodostaman puuttumisen vakavuutta. Jos siis mainittu ajanjakso on hyvin lyhyt tai saatujen tietojen määrä on hyvin vähäinen, on tarkasteltava sitä, voidaanko tällainen puuttuminen oikeuttaa rikollisuuden torjunnalla yleisesti eikä yksinomaan vakavan rikollisuuden torjunnalla.

23 Lopuksi ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on epäilyksiä siitä, voidaanko Viron syyttäjäviranomaista pitää 21.12.2016 annetun tuomion Tele2 (C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970) 120 kohdassa tarkoitettuna riippumattomana hallintoviranomaisena, joka voi antaa tutkintaviranomaiselle luvan saada sähköisestä viestinnästä annetun lain 111^{1} §:n 2 momentissa tarkoitetun kaltaisia sähköiseen viestintään liittyviä tietoja.

24 Syyttäjäviranomainen johtaa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan esitutkintamenettelyä ja varmistaa sen lainmukaisuuden ja tehokkuuden. Koska kyseisen menettelyn tarkoituksena on erityisesti todisteiden kerääminen, tutkintaviranomainen ja syyttäjäviranomainen selvittävät kunkin epäillyn tai syytetyn puolesta ja häntä vastaan vaikuttavat seikat. Jos syyttäjäviranomainen on vakuuttunut siitä, että kaikki tarvittavat todisteet on hankittu, se ajaa syytettä esitutkinnassa epäillyksi todettua vastaan. Syyttäjäviranomaisen valtuuksia käyttää tämän nimissä syyttäjä, joka hoitaa tehtäviään riippumattomasti, kuten rikosprosessilain 30 §:n 1 ja 2 momentista sekä syyttäjäviranomaisesta annetun lain 1 ja 2 §:stä käy ilmi.

25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa tässä yhteydessä, että sen unionin oikeudessa edellytettyä riippumattomuutta koskevat epäilykset johtuvat pääasiallisesti siitä, että syyttäjäviranomainen ei ainoastaan johda esitutkintamenettelyä vaan myös ajaa virallista syytettä oikeudenkäynnissä ja kyseinen viranomainen on kansallisen oikeuden nojalla asianosainen rikosprosessissa.

26 Näissä olosuhteissa Riigikohus (ylin tuomioistuin, Viro) päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko direktiivin [2002/58] 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan yhdessä [perusoikeuskirjan] 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että kansallisten viranomaisten oikeudella saada rikosprosessissa tietoja, jotka mahdollistavat epäillyn puhelin- ja matkapuhelinviestinnän lähteen ja vastaanottajan, päivämäärän, kellonajan ja keston, viestintäpalvelun luonteen, käytetyn laitteen ja matkaviestinlaitteen käyttämisen paikan määrittämisen, puututaan niin vakavasti näissä perusoikeuskirjan artikloissa taattuihin perusoikeuksiin, että tämä oikeus saada tietoja on rikosten ehkäisemisen, tutkinnan, selvittämisen ja syyteharkinnan alalla rajattava vakavan rikollisuuden torjuntaan riippumatta siitä, miltä ajalta säilytettyjä tietoja kansallisilla viranomaisilla on oikeus saada?

2) Onko direktiivin [2002/58] 15 artiklan 1 kohtaa tulkittava [2.10.2018 annetun tuomion Ministerio Fiscal (C-207/16, EU:C:2018:788)] 55–57 kohdassa ilmaistun suhteellisuusperiaatteen perusteella siten, että ellei ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettujen tietojen, joiden saantiin kansallisilla viranomaisilla on oikeus, määrä ole suuri (sen enempää tietojen luonteen kuin ajallisen ulottuvuuden osalta), niiden saamisesta aiheutuva perusoikeuksiin puuttuminen on oikeutettua yleisesti rikosten ehkäisemisen, tutkinnan, selvittämisen ja syyteharkinnan tavoitteen takia, ja mitä suurempi määrä tietoja kansallisilla viranomaisilla on oikeus saada, sitä vakavampia on oltava rikosten, joita puuttumisella on tarkoitus torjua?

3) Tarkoittaako [21.12.2016 annetun tuomion Tele2 (C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970)] tuomiolauselman 2 kohdassa oleva vaatimus, jonka mukaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten oikeus saada tietoja edellyttää joko tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoviranomaisen suorittamaa ennakkovalvontaa, että direktiivin [2002/58] 15 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että riippumattomana hallintoviranomaisena voidaan pitää syyttäjäviranomaista, joka johtaa esitutkintamenettelyä ja jolla tätä tehdessään on lakisääteinen velvollisuus toimia riippumattomasti, jolloin se on ainoastaan lakiin sidottu, ja selvittää esitutkintamenettelyn aikana syytettyä vastaan että hänen puolesta vaikuttavat seikat mutta joka myöhemmässä oikeudenkäynnissä ajaa virallista syytettä?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen ja toinen ennakkoratkaisukysymys

27 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä ja toisella ennakkoratkaisukysymyksellään, joita on syytä tarkastella yhdessä, pääasiallisesti sitä, onko direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa annetaan viranomaisille oikeus saada joukko sellaisia liikenne- ja paikkatietoja, jotka ovat omiaan antamaan tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän harjoittamasta viestinnästä tai tämän käyttämien päätelaitteiden sijainnista ja joista voidaan tehdä täsmällisiä tämän yksityiselämää koskevia päätelmiä, rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten ilman, että kyseinen tietojen saanti rajoitetaan koskemaan vain menettelyjä, joilla pyritään torjumaan vakavaa rikollisuutta, eikä tämä riipu sen ajanjakson pituudesta, jolta mainittujen tietojen saantia pyydetään, eikä tällaiselta ajanjaksolta saatavilla olevien tietojen määrästä ja luonteesta.

28 Tältä osin ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, kuten Viron hallitus vahvisti istunnossa, että ne tiedot, jotka tutkintaviranomaisella oli oikeus saada pääasiassa kyseessä olevassa asiassa, ovat tietoja, jotka on säilytetty sähköisestä viestinnästä annetun lain 111[1] §:n 2 ja 4 momentin nojalla, jossa säädetään sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajia koskevasta velvollisuudesta säilyttää yleisesti ja erotuksetta puhelinten ja matkapuhelinten liikenne- ja paikkatiedot yhden vuoden ajan. Kyseisten tietojen avulla voidaan muun muassa löytää ja yksilöidä henkilön puhelin- tai matkapuhelinviestinnän lähde ja vastaanottaja, määrittää kyseisen viestinnän päivämäärä, kellonaika, kesto ja luonne, yksilöidä käytetty viestintälaite ja sekä paikantaa matkaviestinlaite ilman, että viestintää on välttämättä tapahtunut. Ne tarjoavat lisäksi mahdollisuuden määrittää käyttäjän ja tiettyjen henkilöiden välisen viestinnän määrän tiettynä ajanjaksona. Kuten Viron hallitus vahvisti istunnossa, oikeutta saada mainittuja tietoja voidaan lisäksi hakea rikollisuuden torjunnassa kaikenlaisten rikoksien osalta.

29 Niiden edellytysten osalta, joiden täyttyessä viranomaisille voidaan myöntää oikeus saada sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien säilyttämiä liikenne- ja paikkatietoja rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohdan nojalla toteutetun toimenpiteen nojalla, unionin tuomioistuin on todennut, että tällainen oikeus voidaan myöntää ainoastaan, jos kyseiset palveluntarjoajat ovat säilyttäneet kyseisiä tietoja tavalla, joka on yhteensopiva mainitun 15 artiklan 1 kohdan kanssa (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 167 kohta).

30 Tältä osin unionin tuomioistuin on myös todennut, että mainittu 15 artiklan 1 kohta, luettuna perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on esteenä lainsäädännöllisille toimenpiteille, joissa säädetään tällaisia tarkoituksia varten ennakoivasti liikenne- ja paikkatietojen yleisestä ja erotuksetta tapahtuvasta säilyttämisestä (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 168 kohta).

31 Niiden tavoitteiden osalta, joilla voidaan oikeuttaa viranomaisten oikeus saada sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien kyseisten säännösten mukaisen toimenpiteen nojalla säilyttämiä tietoja, unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy yhtäältä ilmi, että tällainen oikeus voidaan oikeuttaa ainoastaan sillä yleisen edun mukaisella tavoitteella, jonka tähden kyseisille palveluntarjoajille on asetettu tämä säilyttämisvelvollisuus (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 166 kohta).

32 Unionin tuomioistuin on toisaalta katsonut, että jäsenvaltioiden mahdollisuutta oikeuttaa muun muassa direktiivin 2002/58 5, 6 ja 9 artiklassa säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien rajoittaminen on arvioitava mittaamalla tällaiseen rajoittamiseen sisältyvän puuttumisen vakavuus ja tarkastamalla, että kyseisen rajoituksen yleisen edun mukaisen tavoitteen tärkeys on suhteessa tähän vakavuuteen (tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 131 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33 Siltä osin kuin on kyse pääasiassa kyseessä olevalla säännöstöllä tavoitellusta rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa koskevasta tavoitteesta on todettava, että ainoastaan vakavan rikollisuuden torjuminen ja yleiseen turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien ehkäiseminen voivat suhteellisuusperiaatteen mukaisesti oikeuttaa liikenne- ja paikkatietojen säilyttämisestä johtuvan kaltaiset vakavat puuttumiset perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa vahvistettuihin perusoikeuksiin riippumatta siitä, onko kyseinen säilyttäminen yleistä ja erotuksetta tapahtuvaa vai kohdennettua. Näin ollen vain sellaiset puuttumiset mainittuihin perusoikeuksiin, jotka eivät ole vakavia, voidaan oikeuttaa rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa yleisesti koskevalla tavoitteella, jota pääasiassa kyseessä olevalla säännöstöllä tavoitellaan (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 140 ja 146 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Tältä osin oikeuskäytännössä on erityisesti katsottu, että lainsäädännölliset toimenpiteet, jotka koskevat sähköisten viestintävälineiden käyttäjien henkilöllisyyttä koskevien tietojen käsittelyä sellaisinaan ja etenkin tietojen säilyttämistä ja niiden saamista pelkästään asianomaisen käyttäjän tunnistamista varten ilman, että mainittuja tietoja voidaan yhdistää suoritettua viestintää koskeviin tietoihin, voidaan oikeuttaa rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa yleisesti koskevalla tavoitteella, johon direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä viitataan. Pelkästään näiden tietojen perusteella ei nimittäin voida selvittää suoritetun viestinnän päivämäärää, kellonaikaa, kestoa ja vastaanottajia eikä myöskään paikkoja, joissa viestintä on tapahtunut, tai viestinnän määrää tiettyjen henkilöiden kanssa tiettynä ajanjaksona, joten niistä ei saada sähköisten viestintävälineiden käyttäjien osoitteiden kaltaisia yhteystietoja lukuun ottamatta mitään tietoa tietystä viestinnästä eikä siis heidän yksityiselämästään. Kyseisiä tietoja koskevasta toimenpiteestä aiheutuvaa puuttumista ei siten lähtökohtaisesti voida pitää vakavana (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 157 ja 158 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35 Näissä olosuhteissa ainoastaan vakavan rikollisuuden torjumista tai yleiseen turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien ehkäisemistä koskevilla tavoitteilla voidaan perustella se, että viranomaisille annetaan oikeus saada joukko sellaisia liikenne- ja paikkatietoja, jotka ovat omiaan antamaan tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän harjoittamasta viestinnästä tai tämän käyttämien päätelaitteiden sijainnista ja joista voidaan tehdä täsmällisiä asianomaisten henkilöiden yksityiselämää koskevia päätelmiä (ks. vastaavasti tuomio 2.10.2018, Ministerio Fiscal, C-207/16, EU:C:2018:788, 54 kohta), ilman, että muista tietojen saantia koskevan pyynnön oikeasuhtaisuutta koskevista tekijöistä, kuten sen ajanjakson pituudesta, jolta tällaisten tietojen saantia pyydetään, voisi seurata, että tällainen tietojen saanti voidaan oikeuttaa rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa yleisesti koskevalla tavoitteella.

36 On todettava, että oikeus saada joukko senkaltaisia liikenne- ja paikkatietoja, joita säilytetään sähköisestä viestinnästä annetun lain 111[1] §:n nojalla, voi tosiasiallisesti antaa mahdollisuuden tehdä tarkkoja tai jopa hyvin tarkkoja päätelmiä niiden henkilöiden, joiden tietoja on säilytetty, yksityiselämästä, kuten elämäntavoista, vakituisista tai tilapäisistä oleskelupaikoista, päivittäisestä tai muusta liikkumisesta, toiminnasta sekä näiden henkilöiden sosiaalisista suhteista ja heidän sosiaalisesta ympäristöstään (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 117 kohta).

37 Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää, on todellakin niin, että mitä pidempi on se ajanjakso, jolta tietojen saantia pyydetään, sitä huomattavampi on lähtökohtaisesti se tietojen määrä, jota sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajat voivat säilyttää ja jotka koskevat tapahtunutta sähköistä viestintää sekä sähköisen viestintävälineen käyttäjän oleskelupaikkoja ja liikkeitä, ja näin ollen tiedoista, joihin tutustutaan, voidaan tehdä useampia päätelmiä kyseisen käyttäjän yksityiselämästä. Vastaava toteamus voidaan tehdä myös pyydettyjen tietojen luokkien osalta.

38 Näin ollen sen oikeasuhteisuutta koskevan edellytyksen täyttämiseksi, jonka mukaan henkilötietojen suojaa koskevat poikkeukset ja rajoitukset on toteutettava täysin välttämättömän rajoissa (tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 130 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on varmistettava jokaisessa yksittäistapauksessa, että sekä kyseessä olevien tietojen luokka tai luokat että ajanjakso, jolta kyseisten tietojen saantia pyydetään, on asian olosuhteet huomioon ottaen rajattu kyseessä olevan tutkinnan kannalta täysin välttämättömään.

39 Kuitenkin se perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattuihin perusoikeuksiin puuttuminen, jota viranomaisen oikeus saada joukko liikenne- ja paikkatietoja, jotka ovat omiaan antamaan tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän harjoittamasta viestinnästä tai tämän käyttämien päätelaitteiden sijainnista, merkitsee, on joka tapauksessa vakava riippumatta sen ajanjakson kestosta, jolta mainittujen tietojen saantia pyydetään, ja tällaiselta ajanjaksolta saatavilla olevien tietojen määrästä tai laadusta, kun – kuten pääasiassa kyseessä olevassa asiassa – kyseisen tietojen joukon perusteella voidaan tehdä täsmällisiä päätelmiä kyseessä olevan henkilön tai olevien henkilöiden yksityiselämästä.

40 Tältä osin jopa oikeus saada rajoitettu määrä liikenne- tai paikkatietoja tai oikeus saada tietoja lyhyeltä ajanjaksolta saattaa antaa täsmällisiä tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän yksityiselämästä. Lisäksi saatavilla olevien tietojen määrä ja niistä saatavat kyseisen henkilön yksityiselämää koskevat konkreettiset tiedot ovat seikkoja, joita voidaan arvioida vasta mainittuihin tietoihin tutustumisen jälkeen. Tuomioistuin tai toimivaltainen riippumaton viranomainen myöntää luvan saada tietoja väistämättä ennen kuin liikenne- ja paikkatietoihin ja niistä saataviin yksityiselämää koskeviin tietoihin voidaan tutustua. Näin ollen tietojen saannin

muodostaman puuttumisen vakavuuden arvioinnissa on välttämättömästi otettava huomioon se kyseessä olevien henkilöiden yksityiselämälle aiheutuva riski, joka yleisesti liittyy pyydettyjen tietojen luokkaan, ilman että on lisäksi tiedettävä, ovatko kyseisistä tiedoista saatavat yksityiselämään liittyvät tiedot konkreettisesti arkaluontoisia.

41 Lopuksi kun otetaan huomioon, että ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle on esitetty vaatimus siitä, ettei liikenne- ja paikkatietojen perusteella laadittuja pöytäkirjoja ole hyväksyttävä todisteina sillä perusteella, että sähköisestä viestinnästä annetun lain 111[1] §:n säännökset ovat direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohdan vastaisia sekä siltä osin kuin kyse on tietojen säilyttämisestä että niiden saantia koskevasta oikeudesta, on palautettava mieleen, että unionin oikeuden nykytilassa lähtökohtaisesti yksinomaan kansallisessa oikeudessa on määritettävä säännöt, jotka koskevat sellaisten tietojen ja todisteiden, jotka on hankittu näiden tietojen unionin oikeuden vastaisella yleisellä ja erotuksetta tapahtuvalla säilyttämisellä, hyväksyttävyyttä ja arviointia rikosprosessissa, joka on pantu vireille rikoksista epäiltyjä henkilöitä vastaan (tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 222 kohta) tai kyseisen oikeuden vastaisella kansallisten viranomaisten oikeudella saada mainittuja tietoja.

42 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on näet niin, että silloin, kun unioni ei ole antanut asiaa koskevia sääntöjä, kunkin jäsenvaltion asiana on menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla antaa sisäisessä oikeusjärjestyksessään menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, sillä edellytyksellä kuitenkin, että kyseiset säännöt eivät ole epäedullisempia kuin säännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eivätkä ne ole sellaisia, että unionin oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 223 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 Erityisesti tehokkuusperiaatteesta on palautettava mieleen, että tietojen ja todisteiden hyväksyttävyyttä ja hyödyntämistä koskevien kansallisten sääntöjen tavoitteena on kansallisessa oikeudessa tehtyjen valintojen perusteella välttää se, että lainvastaisesti hankituilla tiedoilla ja todisteilla vahingoitetaan perusteettomasti henkilöä, jonka epäillään tehneen rikoksia. Tämä tavoite voidaan kuitenkin kansallisen oikeuden mukaan saavuttaa paitsi kiellolla hyödyntää tällaisia tietoja ja todisteita myös kansallisilla säännöillä ja käytännöillä, joilla säännellään tietojen ja todisteiden arviointia ja punnintaa, tai ottamalla huomioon niiden lainvastaisuus rangaistusta määritettäessä (tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 225 kohta).

44 Tarvetta sulkea pois tiedot ja todisteet, jotka on hankittu unionin oikeuden vaatimusten vastaisesti, on arvioitava muun muassa ottamalla huomioon se vaara, joka tällaisten tietojen ja todisteiden hyväksyttävyydestä aiheutuu kontradiktorisen periaatteen ja näin ollen oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden noudattamiselle. Tuomioistuimen, joka katsoo, ettei asianosainen voi tehokkaasti ilmaista käsitystään todistuskeinosta, joka kuuluu alalle, jota tuomarit eivät tunne, ja joka voi vaikuttaa ratkaisevalla tavalla tosiseikkojen arviointiin, on kuitenkin todettava oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden loukkaaminen ja suljettava pois tämä todistuskeino tällaisen loukkaamisen välttämiseksi. Tehokkuusperiaate velvoittaa näin ollen kansallisen rikostuomioistuimen jättämään huomiotta tiedot ja todisteet, jotka on hankittu unionin oikeuden vastaisella liikenne- ja paikkatietojen yleisesti ja erotuksetta tapahtuvalla säilyttämisellä tai toimivaltaisen viranomaisen kyseistä oikeutta loukkaavalla tietojen

saannilla, rikosprosessissa, joka on pantu vireille sellaisia henkilöitä vastaan, joiden epäillään syyllistyneen rikoksiin, jos kyseiset henkilöt eivät voi tehokkaasti ilmaista käsitystään näistä tiedoista ja todisteista, jotka ovat peräisin alalta, jota tuomarit eivät tunne, ja jotka voivat vaikuttaa ratkaisevalla tavalla tosiseikkojen arviointiin (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 226 ja 227 kohta).

45 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen ja toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa annetaan viranomaisille oikeus saada joukko sellaisia liikenne- ja paikkatietoja, jotka ovat omiaan antamaan tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän harjoittamasta viestinnästä tai tämän käyttämien päätelaitteiden sijainnista ja joista voidaan tehdä täsmällisiä tämän yksityiselämää koskevia päätelmiä, rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten ilman, että kyseinen tietojen saanti rajoitetaan koskemaan vain menettelyjä, joilla pyritään torjumaan vakavaa rikollisuutta tai ehkäisemään yleiseen turvallisuuteen kohdistuvia vakavia uhkia, eikä tämä riipu sen ajanjakson pituudesta, jolta mainittujen tietojen saantia pyydetään, eikä tällaiselta ajanjaksolta saatavilla olevien tietojen määrästä tai luonteesta.

Kolmas kysymys

46 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella ennakkoratkaisukysymyksellään pääasiallisesti sitä, onko direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa annetaan syyttäjäviranomaiselle, jonka tehtävänä on johtaa esitutkintamenettelyä ja tarvittaessa ajaa virallista syytettä myöhemmässä oikeudenkäynnissä, toimivalta myöntää viranomaiselle lupa liikenne- ja paikkatietojen saantiin rikostutkintaa varten.

47 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää tältä osin, että vaikka kansallisen oikeuden nojalla Viron syyttäjäviranomaisen on toimittava riippumattomasti, se on ainoastaan lakiin sidottu ja sen on tutkittava esitutkintamenettelyn aikana epäiltyä vastaan sekä hänen puolesta vaikuttavat seikat, kyseisen menettelyn tavoite on kuitenkin kerätä todistusaineistoa sekä koota muut oikeudenkäynnille välttämättömät edellytykset. Tämä sama viranomainen ajaa virallista syytettä oikeudenkäynnissä ja on näin ollen myös asianosainen menettelyssä. Lisäksi unionin tuomioistuimella olevasta asiakirja-aineistosta käy ilmi, että – kuten myös Viron hallitus ja Prokuratuur ovat vahvistaneet istunnossa – syyttäjäviranomaisen organisaatio on hierakkinen, liikenne- ja paikkatietojen saantia koskeviin pyyntöihin ei liity erityisiä muotovaatimuksia ja syyttäjä itse voi esittää sellaisen. Lopuksi henkilöt, joiden tietojen saantiin voidaan myöntää oikeus, eivät ole ainoastaan niitä henkilöitä, joita epäillään osallisuudesta rikokseen.

48 On totta, että – kuten unionin tuomioistuin on jo lausunut – niiden edellytysten, joiden nojalla sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien on annettava toimivaltaisille kansallisille viranomaisille oikeus saada hallussaan olevia tietoja, määrittäminen kuuluu kansallisen oikeuden alaan. Oikeasuhteisuutta koskevan edellytyksen täyttämiseksi tällaisessa säännöstössä on kuitenkin säädettävä selvistä ja täsmällisistä kyseessä olevan toimenpiteen laajuutta ja soveltamista koskevista säännöistä, joissa asetetaan vähimmäisvaatimukset, jotta henkilöillä, joiden henkilötiedoista on kyse, on riittävät takeet, joiden avulla heidän henkilötietojaan voidaan tehokkaasti suojata väärinkäytön vaaroilta. Kyseisen säännöstön on oltava kansallisen oikeuden mukaan laillisesti sitova, ja siinä on mainittava, missä olosuhteissa ja millä edellytyksin tällaisten

tietojen käsittelyä koskeva toimenpide voidaan toteuttaa, jotta taataan, että puuttuminen rajoittuu täysin välttämättömään (ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016, Tele2, C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970, 117 ja 118 kohta; tuomio 6.10.2020, Privacy International, C-623/17, EU:C:2020:790, 68 kohta ja tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 132 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

49 Direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohdan nojalla annetussa kansallisessa säännöstössä, jossa säännellään toimivaltaisten viranomaisten oikeutta saada säilytettyjä liikenne- ja paikkatietoja, ei etenkään voida tyytyä vaatimaan, että viranomaisten oikeus saada tietoja vastaa kyseisen säännöstön tarkoitusta, vaan siinä on myös säädettävä aineellisista ja menettelyllisistä kyseistä käyttöä koskevista edellytyksistä (tuomio 6.10.2020, Privacy International, C-623/17, EU:C:2020:790, 77 kohta ja tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 176 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

50 Näin ollen ja koska yleisen kaikkien säilytettyjen tietojen saamista koskevan oikeuden, joka on riippumaton siitä, onko olemassa mitään edes välillistä yhteyttä asetettuun tavoitteeseen nähden, ei voida katsoa olevan rajattu täysin välttämättömään, asianomaisen kansallisen säännöstön on perustuttava objektiivisiin kriteereihin niiden olosuhteiden ja edellytysten määrittelemiseksi, joilla toimivaltaisille kansallisille viranomaisille on annettava oikeus saada kyseessä olevia tietoja. Tältä osin tällainen oikeus voidaan lähtökohtaisesti myöntää rikollisuuden torjumisen tavoitteen yhteydessä vain sellaisten henkilöiden tietoihin, joiden epäillään suunnittelevan, tekevän tai tehneen vakavan rikoksen tai olevan jollakin tavalla mukana tällaisessa rikoksessa. Erityisissä tilanteissa, kuten niissä, joissa kansallisen turvallisuuden, maanpuolustuksen tai yleisen turvallisuuden elintärkeitä intressejä uhkaa terrorismi, oikeus saada muiden henkilöiden tietoja voidaan kuitenkin myöntää myös, jos olemassa on objektiivisia seikkoja, joiden perusteella voidaan katsoa, että näillä tiedoilla voidaan konkreettisessa tapauksessa tosiasiallisesti myötävaikuttaa tällaisen toiminnan torjumiseen (ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016 Tele2, C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970, 119 kohta ja tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 188 kohta).

51 Sen takaamiseksi, että näitä edellytyksiä noudatetaan käytännössä täysimääräisesti, on olennaista se, että toimivaltaisten kansallisten viranomaisten oikeus saada säilytettyjä tietoja edellyttää joko tuomioistuimen tai riippumattoman hallinnollisen elimen etukäteisvalvontaa ja sitä, että kyseisen tuomioistuimen tai elimen ratkaisu annetaan perustellusta pyynnöstä, jonka nämä viranomaiset esittävät rikoksen ehkäisemis-, selvittämis- tai syyteharkintamenettelyssä. Asianmukaisesti perustellussa kiireellisessä tapauksessa valvonta on suoritettava viipymättä (ks. vastaavasti tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 189 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Kyseinen etukäteisvalvonta edellyttää muun muassa sitä, että – kuten julkisasiamies pääasiallisesti huomauttaa ratkaisuehdotuksensa 105 kohdassa – mainitun valvonnan suorittamisesta vastaavalla tuomioistuimella tai elimellä on kaikki valtuudet ja kaikki takeet, jotka ovat välttämättömiä sen varmistamiseksi, että kyseessä olevat eri intressit ja oikeudet sovitetaan yhteen. Tarkemmin ottaen rikostutkinnan osalta tällainen valvonta edellyttää sitä, että kyseinen tuomioistuin tai elin pystyy turvaamaan oikeudenmukaisen tasapainon yhtäältä rikollisuuden torjumiseksi tehtävän tutkinnan tarpeisiin liittyvien intressien ja toisaalta henkilöiden, joita tietojensaanti koskee, yksityiselämän kunnioittamista ja henkilötietojen suojelua koskevien perusoikeuksien välillä.

53 Siinä tapauksessa, että kyseisen valvonnan suorittaa tuomioistuimen sijaan riippumaton hallinnollinen elin, kyseisellä elimellä on oltava asema, jossa se voi suorittaa tehtävänsä objektiivisesti ja puolueettomasti, ja sen on tätä varten oltava suojattu kaikelta ulkopuoliselta vaikuttamiselta (ks. vastaavasti tuomio 9.3.2010, komissio v. Saksa, C-518/07, EU:C:2010:125, 25 kohta ja lausunto 1/15 (EU–Kanada-matkustajarekisteritietosopimus), 26.7.2017, EU:C:2017:592, 229 ja 230 kohta).

54 Edellä esitetystä seuraa, että edellä 51 kohdassa mieleen palautettu riippumattomuutta koskeva vaatimus, joka etukäteisvalvonnasta vastaavan viranomaisen on täytettävä, edellyttää sitä, että kyseinen viranomainen on ulkopuolinen siihen viranomaiseen nähden, joka pyytää kyseisten tietojen saantia, jotta ensiksi mainittu voi suorittaa valvonnan objektiivisesti ja puolueettomasti suojattuna kaikelta ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Erityisesti rikosasioissa riippumattomuuden vaatimus tarkoittaa, kuten julkisasiamies huomauttaa pääasiallisesti ratkaisuehdotuksensa 126 kohdassa, että tästä etukäteisvalvonnasta vastaava viranomainen ei yhtäältä osallistu kyseisen rikostutkinnan suorittamiseen ja toisaalta on neutraalissa asemassa rikosprosessin asianosaisiin nähden.

55 Asia ei ole näin syyttäjäviranomaisen, joka johtaa tutkintamenettelyä ja tarvittaessa ajaa virallista syytettä, kohdalla. Syyttäjäviranomaisen tehtävänä ei nimittäin ole ratkaista asiaa täysin riippumattomasti vaan saattaa se tarvittaessa toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi syytettä ajavana asianosaisena oikeudenkäynnissä.

56 Se, että syyttäjäviranomaisen on toimivaltaansa ja asemaansa koskevien sääntöjen mukaisesti selvitettävä epäiltyä vastaan ja hänen puolestaan vaikuttavat seikat, varmistettava esitutkintamenettelyn lainmukaisuus ja toimittava ainoastaan lain ja oman vakaumuksensa nojalla, ei voi riittää antamaan kyseiselle viranomaiselle ulkopuolisen asemaa kyseessä oleviin, edellä 52 kohdassa tarkoitettuihin intresseihin nähden.

57 Tästä seuraa, että syyttäjäviranomainen ei voi suorittaa edellä 51 kohdassa tarkoitettua etukäteisvalvontaa.

58 Koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on lisäksi nostanut esiin kysymyksen siitä, voidaanko riippumattoman viranomaisen suorittaman valvonnan puute korvata tuomioistuimen suorittamalla myöhemmällä valvonnalla, joka koskee sen laillisuutta, että kansallinen viranomainen on saanut liikenne- ja paikkatietoja, on huomautettava, että riippumaton arviointi on tehtävä, kuten edellä 51 kohdassa kerratussa oikeuskäytännössä edellytetään, ennen kaikenlaista tietojen saantia asianmukaisesti perusteltua kiireellistä tapausta lukuun ottamatta, missä tapauksessa valvonnan tulee tapahtua ensi tilassa. Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotukseensa 128 kohdassa, tällainen myöhemmin tapahtuva valvonta ei vastaa etukäteisvalvonnan tavoitteeseen estää se, että myönnetään kyseessä olevien tietojen saantia koskeva lupa, joka on täysin välttämätöntä laajempaa.

59 Näin ollen kolmanteen ennakkoratkaisukysymyksekseen on vastattava, että direktiivin 2002/58 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa annetaan syyttäjäviranomaiselle, jonka tehtävänä on johtaa esitutkintamenettelyä ja tarvittaessa ajaa virallista syytettä myöhemmässä oikeudenkäynnissä, toimivalta myöntää viranomaiselle lupa liikenne- ja paikkatietojen saantiin rikostutkintaa varten.

Oikeudenkäyntikulut

60 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla 12.7.2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/58/EY (sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi), sellaisena kuin se on muutettuna 25.11.2009 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2009/136/EY, 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa annetaan viranomaisille oikeus saada joukko sellaisia liikenne- ja paikkatietoja, jotka ovat omiaan antamaan tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän harjoittamasta viestinnästä tai tämän käyttämien päätelaitteiden sijainnista ja joista voidaan tehdä täsmällisiä tämän yksityiselämää koskevia päätelmiä, rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten ilman, että kyseinen tietojen saanti rajoitetaan koskemaan vain menettelyjä, joilla pyritään torjumaan vakavaa rikollisuutta tai ehkäisemään yleisteen turvallisuuteen kohdistuvia vakavia uhkia, eikä tämä riipu sen ajanjakson pituudesta, jolta mainittujen tietojen saantia pyydetään, eikä tällaiselta ajanjaksolta saatavilla olevien tietojen määrästä tai luonteesta.**

2) **Direktiivin 2002/58, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2009/136, 15 artiklan 1 kohtaa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa annetaan syyttäjäviranomaiselle, jonka tehtävänä on johtaa esitutkintamenettelyä ja tarvittaessa ajaa virallista syytettä myöhemmässä oikeudenkäynnissä, toimivalta myöntää viranomaiselle lupa liikenne- ja paikkatietojen saantiin rikostutkintaa varten.**

Allekirjoitukset